

4. Кириченко О. А. Характер нових запозичень в англійській мові (на матеріалі Оксфордського словника). Мовознавство. 2017. Т. 2, № 8. С. 1–16.
5. Колесник А. О., Белікова О. Ф. Перекладацькі прийоми під час перекладу термінології наукових текстів. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2010. Вип. 1. С. 719–727.
6. Подвойська О., Галадим М. Запозичення у німецькому та англійському публіцистичному тексті: функціональний аспект. Мовознавство. Літературознавство. 2021. Вип. 35, Т. 7. С. 128–133.
7. Crystal D. Language and the Internet. Cambridge : Cambridge University Press, 2001. 272 p.
8. Greavu A. A Classification of Borrowings: observations from Romanian/English contact. Diversité et Identité Culturelle en Europe. 2014. Vol. X (2). P. 95–104.
9. Haugen E. Bilingualism in Americas: A Bibliography and Research Guide. Alabama : University of Alabama Press, 1956. 388 p.
10. Haugen E. The Analysis of Linguistic Borrowing. Language. 1950. № 26. P. 210–231.
11. Thomason S. G., Kaufman T. Language contact, creolization and genetic linguistics. Oxford : University of California Press, 1988. 428 p.

Бойчук Наталія

Науковий керівник – доктор філософії Дячук Наталія

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 11 КЛАСУ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИМОГ

У сучасному світі, де постійні інформаційні потоки та соціальна взаємодія відіграють ключову роль, комунікативна компетентність стає однією з найважливіших умов успішної соціалізації та професійного становлення особистості. Для учнів старшої школи закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) вона, відповідно, є не лише навчальною метою, а й необхідною складовою життєвих компетенцій, що забезпечить ефективну взаємодію в різних сферах діяльності після завершення навчання у школі.

В умовах реформування освітньої системи України, зокрема впровадження Нової української школи (НУШ) у старшій школі, починаючи з 2027 року, питання формування іншомовної комунікативної компетентності старшокласників набуде особливої актуальності. Сьогодні від випускників очікується не лише володіння мовними навичками, а й здатність до критичного мислення, аргументованого висловлювання, роботи в команді, а також адаптації до різних комунікативних ситуацій.

До важливих праць, які так чи інакше підіймали питання формування комунікативної компетентності в учнів старшої школи ЗЗСО є наукові та навчально-методичні праці Бігич О.Б. [1], Галустова К.Г. [2], Голуб Н.Б. [3], Задорожної І.П. [5], Рибалко Ю.В. [8], Юхимець О.І. [9] та ін.

Звідси, метою нашої статті є розгляд сучасних вимог до рівнів сформованості комунікативної компетентності учнів старшої школи в Україні, аналіз нормативних документів, що регулюють цю сферу та пропозиції рекомендацій щодо розвитку англomовної комунікативної компетентності учнів 11 класу ЗЗСО, зокрема, з використанням освітніх онлайн платформ.

Основний текст. Загальна стратегія навчання англійської мови у ЗЗСО визначається актуальними вимогами суспільства та рівнем поступу сучасних педагогічних, психологічних,

філологічних і суміжних наук. Цією спільною стратегією є комунікативний підхід, який визначає практичну мету навчання в ЗЗСО і загалом вивчення не лише англійської, а й інших іноземних мов, а саме: оволодіння іншомовним міжкультурним спілкуванням шляхом формування і розвитку міжкультурної комунікативної компетентності та її складових.

Головна мета навчальної програми з іноземних мов для учнів 10–11 класів загальноосвітніх закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземної мови полягає в розвитку умінь і здатності здобувачів освіти ефективно використовувати іноземну мову для досягнення комунікативних цілей [7]. Програма визначає рівень мовленнєвої компетентності, яким повинні володіти учні 10–11 класів. Важливою складовою у формуванні та розвитку мовленнєвих умінь є аудіювання, адже ця навичка є базовою та слугує основою для розвитку інших видів мовленнєвої діяльності. Наприкінці навчання в 11 класі учень має вміти розуміти основну ідею складних текстів як на конкретні, так і на абстрактні теми, стежити за логікою розгорнутих дискусій або лекцій за умови знайомої теми та чіткого мовлення, розрізняти головну інформацію та деталі в новинах, аудіо- та відеоматеріалах, читати різноманітні тексти, змінюючи швидкість і стиль читання відповідно до мети; користуватися довідковими матеріалами для глибшого розуміння змісту, спілкуватися вільно й спонтанно з носіями мови, активно долучатися до обговорень, аргументуючи власну позицію, описувати власний досвід і події, підкреслюючи їх значущість, створювати чіткі та логічно структуровані письмові тексти різних жанрів, ефективно взаємодіяти в онлайн-середовищі, зокрема під час групових обговорень, грамотно готувати презентації з аргументацією та відповідями на запитання, розуміти й виконувати складні інструкції; аналізувати тексти, розрізняючи факти від суджень, та синтезувати інформацію з різних джерел [7].

Варто підкреслити, що програма не обмежує самостійність і творчу ініціативу вчителя; вона передбачає гнучкий підхід до добору й розподілу навчального матеріалу відповідно до потреб учнів та обраних засобів навчання. За потреби вчитель має змогу вносити зміни, коригувати обсяг матеріалу, збільшуючи чи зменшуючи його залежно від конкретних умов навчального процесу та рівня підготовки учнів.

Мовна компетентність учнів 11-го класу спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземної мови має забезпечуватися наступним рівнем знань. Лексика має відповідати сферам спілкування, мовленнєвим функціям та наявним навчальним матеріалам. З граматики учні повинні володіти знаннями з наступних тем: прикметники, утворені за допомогою суфіксів/префіксів, складні прикметники, дієприкметники теперішнього/минулого часу, поширені сполучні слова для хронологічної послідовності, прислівники часу, означальні та неозначальні відносні речення, огляд відносних займенників, непряма мова зі зміненими часами, модальні дієслова, питальні теги (позитивні/заперечні, усі часи), прийменникові та фразові дієслова (відокремлювані/невідокремлювані), тощо [7]. Такий набір граматичних тем відповідає рівню B2 (Upper-Intermediate) за загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної

освіти (CEFR), оскільки охоплює складніші аспекти граматики, зокрема умовні речення, непряму мову, модальні дієслова в пасиві та розрізнення типів підрядних речень.

Опанувавши соціокультурну та соціолінгвістичну компетентності, учні мають дотримуватися норм поведінки й правил етикету як в Україні, так і в інших країнах світу; розпізнавати, розуміти та/або доречно вживати окремі фольклорні вирази, зокрема прислів'я та ідіоми, у межах відповідних сфер спілкування; розрізняти й/або передавати відтінки стилістичного реєстру – високого, формального, нейтрального, неформального чи фамільярного.

Володіння стратегічною компетентністю передбачає здатність самостійно працювати над проєктними завданнями: уміти структурувати та презентувати матеріал; активно застосовувати щойно вивчені мовні одиниці, ефективно користуватися додатковими ресурсами (словниками, граматичними довідниками) та автентичними джерелами (пресою, журналами) з метою самостійного опанування мови, усвідомлювати власні мовні сильні й слабкі сторони, визначати особисті цілі навчання та добирати відповідні стратегії їх досягнення.

Відомо, що результативне опанування іноземної мови тісно пов'язане з ефективністю самого навчального процесу, яка значною мірою залежить від належної організації контролю. Контроль виступає важливим елементом управління навчанням і поділяється на два основні типи – поточний і підсумковий, кожен із яких виконує свої специфічні функції.

Поточний контроль спрямований на те, щоб допомогти здобувачам освіти усвідомити свій поступ у навчанні, визначити власні сильні та слабкі сторони, сформувати навички самоконтролю й окреслити шляхи подальшого самовдосконалення. Він також надає батькам об'єктивну інформацію про успішність їхньої дитини та вказує, над чим ще слід попрацювати для досягнення кращих результатів. Для вчителя ЗЗСО поточний контроль забезпечує зворотний зв'язок щодо ефективності застосованих методів і матеріалів, що, за потреби, дозволяє своєчасно скоригувати навчальну стратегію.

Підсумковий контроль, своєю чергою, дає змогу сформувати повну й об'єктивну картину навчальних досягнень учня на завершальному етапі певного періоду (навчального року, ступеня освіти). Він слугує важливим джерелом інформації як для самих учнів і їхніх батьків, так і для педагогів, які здійснюватимуть подальше навчання.

Важливим аспектом оцінювання навчальних досягнень є орієнтація на чітко визначені критерії. Залежно від рівня сформованості компетентностей в учнів виокремлюють чотири рівні навчальних досягнень: низький (рецептивно-продуктивний), середній (репродуктивний), достатній (конструктивно-варіативний) і високий (творчий).

У загально-дидактичному контексті ці рівні характеризуються наступним чином: 1) низький рівень – учень має розпорошене, нечітке уявлення про предмети чи явища, проте здатний відрізнити їх від інших; 2) середній рівень – учень може назвати ознаки поняття або явища, вирішує найпростіші завдання за зразком; 3) достатній рівень – учень знає основні ознаки понять і явищ, оперує ними під час виконання стандартних завдань, але його розуміння

залишається конкретним, прив'язаним до окремих прикладів, без належного рівня узагальнення, а також не демонструє вміння переносити знання в нові навчальні ситуації; 4) високий рівень – учень не лише засвоїв суттєві ознаки понять, а й розуміє їхні зв'язки з іншими поняттями, оперує узагальненнями, уміє застосовувати знання в типових і нестандартних ситуаціях [6, с. 112-114].

Під час проходження педагогічної практики ми спостерегли, що переважна більшість старшокласників не може вільно спілкуватися на різні програмні теми. Навіть якщо учні знають лексику, вони відчувають страх перед аудиторією та є невпевненими у правильності власних висловлювань. Проблеми виникають і коли учні спілкуються з малознайомими чи незнайомими людьми, в нових, малознайомих ситуаціях. Лише більш сильні учні не відчувають особливих труднощів у процесі мовлення. Решта не може реалізуватися у спонтанному мовленні внаслідок психологічної невідповідності до комунікації, невміння добирати необхідні мовні засоби, слабо розвиненої логіки мислення. Це свідчить про недостатність уваги з боку вчителя до використання різних комунікативних ситуацій. Якщо ситуація повторювалася декілька разів, старшокласники більш вільно можуть підтримати тему розмови та подискутувати.

У старшокласників недостатньо сформовані комунікативні уміння. Монологічне мовлення, як правило, не складає проблем для учнів. Вони вміють обговорювати теми в межах сфер спілкування, зазначених програмою та висловлювати свої переконання й власне ставлення до теми спілкування. Це можна пояснити вивченням сталих моделей-зразків, які з року в рік повторюються. Діалогічне мовлення є більш проблемним питанням для учнів шкіл. Звісно, вони мають певний досвід у спілкуванні з людьми, у них визначився стереотип мовленнєвої поведінки на уроці, але нестандартна мовленнєва ситуація допомогла виявити проблему, що виникає у процесі говоріння. Мовлення старшокласників лексично та синтаксично одноманітне, інтонаційно монотонне, часто мовець не враховує вікових та соціальних особливостей партнера по спілкуванню. Це пояснюється тим, що учні не володіють навичками спілкування.

Таким чином, більшість старшокласників відчувають труднощі в спонтанному мовленні, особливо в незнайомих комунікативних ситуаціях, що пов'язане з психологічною невідповідністю та браком мовленнєвих навичок. Учні краще володіють монологічним мовленням, що пояснюється заучуванням сталих мовних зразків, тоді як діалогічне мовлення викликає більше проблем через одноманітність лексики, інтонації та неврахування вікових та культурних особливостей співрозмовника.

Під час роботи з виявлення сучасного стану формування у старшокласників ЗЗСО комунікативної компетентності в освітньому процесі ми дійшли такого висновку: існує нагальна потреба у впровадженні в систему навчання нових методів навчання, які б ґрунтувалися на новітніх онлайн інструментах. Дієвим інструментом тут можуть виступити освітні онлайн платформи, оскільки вони створюють умови для регулярного й інтерактивного

мовного середовища. Їхнє регулярне використання дозволить урізноманітнити навчальні завдання, моделювати реальні комунікативні ситуації для старшокласників та забезпечити індивідуалізацію навчання. Онлайн платформи сприятимуть зниженню мовленнєвої тривожності та формуванню впевненості в усному мовленні. Вони також забезпечать додаткові можливості для самоконтролю, рефлексії та розвитку стратегічної компетентності учнів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бігич О.Б. Методика формування іншомовної компетентності в аудіюванні. Іноземні мови. 2012. № 2. С.19–30.
2. Галушова К.Г. Формування іншомовної комунікативної компетенції студентів мовних спеціальностей в процесі читання художніх текстів. Вісник Запорізького національного університету. 2012. № 1(17). С. 34–37.
3. Голуб Н.Б. Комунікативна компетентність сучасного учня старших класів: суть проблеми і шляхи її розв'язання. Наукові записки. Острогоз : Острозька академія, 2012. Вип. 22. С. 182–191.
4. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Науковий керівник українського видання д. пед. н., проф. С. Ю. Ніколаєва. Київ : Ленвіт, 2003. 273 с. URL: <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/78787878/286/Recomend.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 14.04.25)
5. Задорожна І.П. Теоретико-методичні засади організації самостійної роботи майбутніх учителів з оволодіння англомовною комунікативною компетенцією: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02 / Київський нац. лінгв. ун-т. Київ, 2012. 770 с.
6. Мартинова Р. Ю. Цілісна загальнометодична модель навчання іноземних мов. Київ : Вища шк., 2004. 454 с.
7. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов 10–11 класи. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2018-2019/inozemni-movi-10-11-19.09.2017.pdf> (дата звернення: 14.04.25)
8. Рибалко Ю.В. Компетентнісний підхід у науково-педагогічній літературі. Педагогіка вищої та середньої школи. 2012. Вип. 35. С. 385-394.
9. Юхимець О.І. Інтегративний зміст комунікативної компетентності майбутніх правознавців. ScienceRise: Pedagogical Education. 2017. № 11 (19). URL: http://journals.urau.ua/sr_edu/article/download/116815/111037 (дата звернення: 14.04.25)

Шеремета Ілона

Науковий керівник – доц. Цепенюк Тетяна

КОГНІТИВНА МЕТАФОРА СТРАХУ В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ СУЧАСНОЇ АНГЛОМОВНОЇ ПРОЗИ

Усі абстрактні поняття походять з нашого досвіду, саме тому когнітивна метафора є одним із найефективніших інструментів для дослідження абстрактних понять через конкретні мовні образи. Згідно з концепцією Джорджа Лакоффа та Марка Джонсона, метафора – це не просто художній засіб, а базовий механізм пізнання [3, с. 63].

Метафоричне мислення тісно пов'язане не лише з індивідуальним досвідом, а й із культурним та національним контекстом. Як наслідок, у художньому тексті можна виявити відмінності способів осмислення та відображення емоційного досвіду у представників різних культур. Робота з когнітивними метафорами в англомовній прозі та способами їхньої репрезентації в українських перекладах дозволить простежити, як культурні концепти